

Hódmezővásárhelyi kistérség

Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

„Kistérség-település-ember-gondolat”+LEADER

1. Vezetői összefoglaló

1.1 Jövőkép

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósulásával az Akciócsoport által lefedett területen, tehát a kistérség településein megfelelő alapszolgáltatások, jó társadalmi közérzet, színvonalas települési környezet alakul ki, amelynek köszönhetően az itt élők komfortérzete emelkedik, identitástudata mélyül, és a befektetők és turisztikai látogatók számára is vonzóvá válik. A területen élők őrzik szellemi-kulturális-történelmi értékeiket, településük kialakult építészeti stílusát, tradícióit. Gazdasági szempontból is kedvező tendencia kezd kialakulni, nő a térség eltartóképessége és versenyképessége, elsősorban a vállalkozói szféra foglalkoztatási és jövedelemtermelő képességének fenntartható, szektorsemleges fejlesztésének köszönhetően.

1.2 Főbb célkitűzések

- 1.) Élhetőbb, komfortos települések kialakítása
- 2.) Települések infrastruktúrájának fejlesztése
- 3.) Mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése
- 4.) Természeti, kulturális és építészeti értékek védelme és bemutathatóvá tétele
- 5.) Természeti adottságokra, illetve mezőgazdasági, kézműves hagyományokra épülő turisztikai szolgáltatásfejlesztés
- 6.) Minőségi szálláshelyek kialakítása
- 7.) Fenntartható gazdaságfejlesztés a KKV-k támogatásával
- 8.) Hozzáadott értéknövelés (helyben termelt termékek helyben történő feldolgozása)
- 9.) A térség értékeit népszerűsítő rendezvények lebonyolítása
- 10.) Megújuló energiaforrások felhasználásának elősegítése

1.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia (HVS) eredményei, az országban és a világban zajló társadalmi és gazdasági folyamatok indokolják a HVS felülvizsgálatát, hisz csak a rendszeres felülvizsgálat garantálja, hogy a HVS egy adott LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett térség folyamatosan változó fejlesztési igényeit valóban tükröző alapidokumentum legyen. A HVS alapvető célja, hogy a valós helyi fejlesztési igényeket felmérje és azokra olyan

válaszokat fogalmazzon meg, amely hozzájárul az adott vidék sajátosságainak megfelelő fejlesztéséhez, és elősegíti a LEADER és egyéb fejlesztési források hatékony felhasználását.

1.4 A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők

A HVS felülvizsgálat nyilvánosságának biztosítása érdekében első lépésben megkerestük az Akciócsoport által lefedett terület településeinek jegyzőjét és kértük a HVS felülvizsgálatáról szóló közérdekű közlemény polgármesteri hivatalban történő kifüggesztését. A HVS felülvizsgálatáról szóló információkat továbbá a projektgyűjtő lapot az Egyesület által üzemeltetett www.vasarhelyert.eu honlapon is mindenki számára elérhetővé tettük. A felülvizsgálat során fontosnak tartottuk, hogy a helyi potenciális pályázók (önkormányzatok, önkormányzati társulások civil szervezetek, egyházak, vállalkozók, magánszemélyek) közvetlenül megszólításra kerüljenek, ezért az Akciócsoport által lefedett területen elhelyezkedő összes településen tartottunk Vidékfejlesztési Fórumot, ahol a helyi szereplők megismerhették a felülvizsgálattal és az ÚMVP pályázati lehetőségeivel kapcsolatos információkat és lehetőségük nyílt projektötleteik HVS-be történő beépítésére. Annak köszönhetően, hogy minden településen tartottunk fórumot, több mint 200 helyi potenciális pályázó, érdeklődő vett rész rendezvényeinken. Projektgyűjtés során közel 150 projektötletet jutattak el szervezetünkhöz, amelynek hangsúlyos részét civil szervezetek és vállalkozók tették, ezek jelentős része beépítésre került a HVS-be, és ezzel biztosítottá vált, hogy a stratégia valós fejlesztési igényeket képvisel.

1.5 A HVS felülvizsgálat során alkalmazott módosítások

Tekintettel arra, hogy a FVS felülvizsgálatának útmutatójában 2011. március 27. a határideje a beérkezett projektötletekről való döntésnek, ezért az alkalmazott módosítások ezt követően tudjuk véglegesíteni és beépíteni a HVS-be.

2. Helyzetelemzés

2.1 A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése

2.1.1 A kistérség általános jellemzői

A(z) A Vásárhelyi Vidék Jövőjéért Egyesület területe 707,77 négyzetkilóméter, 4 települést foglal magába (Hódmezővásárhely, Mindszent, Székkutas, Mártély), melyek közül 2 város. Tanyás kistérség, a kistérség népességének 6,8%-a, mintegy 4100 fő él tanyán, településenként a tanyai lakosság számát és arányát tekintve azonban jelentős különbségek vannak. Számukat tekintve a legmagasabb tanyai lakossággal Hódmezővásárhely rendelkezik, arányukat tekintve azonban Székkutason a legjelentősebb a tanyai lakosság, ahol a tanyán élők a település lakosságának csaknem 30%-át, Mártélyon 20,8%-át, Mindszenten 1,7%-át, Hódmezővásárhelyen 6%-át adják.

A térséget helyi és országos jelentőségű védett természeti területek és értékek jellemzik. Világviszonylatban is jegyzett védett területek (Mártélyi Tájvédelmi Körzet, Kardoskúti Fehér-tó), illetve kiterjedt NATURA 2000 hálózatba tartozó területek, gazdag élővilág, kimagasló táj-és tájképi értékek találhatók meg.

Jelentős hagyományok, magas szintű művészeti és kulturális aktivitás jellemzi a térséget, úgymint fazekasság, öntevékeny művészeti csoportok, olvasóköri, dalárdák, mezőgazdálkodás, gyógynövénytermesztés.

Aktív a civil társadalom, magas szintű a települési identitás, hagyományosan jelentős lokálpatriotizmus, melyek fontos építőkövei a társadalom- és gazdaságfejlődés szempontjából egyaránt jelentős nem anyagi erőforrásnak, a térség társadalmi tőkéjének.

A kistérség megújuló erőforrásokban gazdag, jó minőségű felszíni és felszín alatti vízkészlettel rendelkezik (ivó-, öntöző-, termál- és gyógyvíz).

A kistérség területének mezőgazdasági termelésre való alkalmasságát, komplex módon fejezi ki az agráralkalmassági mutató. Az mutató alapján a kistérség területének 78%-a a legmagasabb minőségi kategóriába tartozik, jóval felülmúlva ezzel a megye (50,3%) és az ország (33,45%) hasonló kategóriába tartozó területeinek arányát. Mindezek alapján a Hódmezővásárhelyi kistérség kiváló természeti-földrajzi adottságokkal rendelkezik a mezőgazdasági és erdészeti tevékenységeket illetően, ami a biomassza-termelés (mező- és erdőgazdálkodás) szempontjából kimagaslóan kedvező feltételeket jelentenek.

A működő vállalkozások gazdasági ág szerinti megoszlását elemezve kitűnik, hogy a mezőgazdaságban az országos átlagot kissé meghaladja a vállalkozások aránya (kistérség 7,6%; orsz. 5,2%), azonban ez az arány valamivel elmarad a megyei átlagtól (8,0%). Jelentősen meghaladja azonban mind a megyei, mind az országos átlagot az iparban tevékenykedő ipari vállalkozások aránya.

A külföldi tőke jelen van a kistérségben, bár a befektetések egy lakosra jutó értéke elmarad mind az országos, mind a megyei adattól. Az ágazatonkénti befektetések értékelésénél kitűnik, hogy a külföldi tőke jelentős hányadát az iparban fektették be.

A gazdaságfejlesztés terén Hódmezővásárhelynek sajátos szerepe van a kistérségben, a kistérség fejlődésének előmozdításában, hiszen a vidéki területek fejlesztése, fejlődése nem képzelhető el a városok fejlődése nélkül, mivel a kistérség települései összefüggő rendszert alkotnak, melyben a térszervező erővel bíró település a környéke fejlődésének is motorja.

2.1.2 A kistérség környezeti állapota, földrajzi jellemzői, földhasználati módok

A térség földrajzilag teljes egészében a pannóniai flóratartomány Tiszántúli flórajáráshoz tartozik. Jellemző a gerinctelen állatok nagy diverzitása, gazdag madárvilág és az apróvadas állatállomány (mezei nyúl, fácán), vadászható nagyvadként megjelenik az őz, és a vaddisznó. 1972-ben a Tisza folyó mentén 2213 hektárnyi területet védetté nyilvánítottak Mártélyi Tájvédelmi Körzet (Ramsari terület) megnevezéssel. Ugyancsak Ramsari területként nemzetközi védelmet élvez a Kardoskúti Fehér-tó.

A térség helyben képződő vízkészlettel nem rendelkezik, így a felszíni vízkészletet a Tisza folyó szabad készlete jelenti. Az ivóvíz igény kielégítésére jó minőségű felszín alatti vízkészlet áll rendelkezésre.

Az ivóvíz-ellátásra felhasznált rétegvizek minősége stabil, tisztítással közüzemi szolgáltatásra alkalmasak. A vízműtelepeken csak fertőtlenítés történik.

A kistérség még kiaknázatlan természeti erőforrásait a megújuló energiaforrások jelentik. A napenergia-felhasználást tekintve a kistérsége jó adottságokkal rendelkezik. A terület legismertebb megújuló energiaforrása a geotermikus energia, melyet hévizek (termálvizek) formájában hasznosítanak.

A kistérséget a nagytáblás szántóművelés jellemzi. A táblákra jellemző a tagolatlan felszínborítás. Hiányoznak az erdő és gyepsávok. Nagyobb összefüggő gyepterületek csak a kistérség peremvidékein vannak.

A talajtani adottságok a szántóföldi művelésnek kedveznek. Az agráralkalmasság mutatói alapján a kistérség termőföldjének 78%-a legmagasabb minőségi kategóriába tartozik. A művelt területek talajadottsága tekintetében a kistérséget túlnyomó részben (67,7%) mezőségi talaj alkotja, a szikes talajok aránya 18%, a réti talajok pedig 14%.

A kistérségben mezőgazdaságilag jól hasznosítható termőterületek találhatók. A szántóterület átlagos értéke 28,12 AK, a mezőgazdasági művelés alatt álló terület aránya országos szinten is igen magas.

A kiváló minőségű termőterületen a szántóművelés és a hozzá kapcsolódó hagyományos állattenyésztés meghatározó.

A termesztési feltételek az intenzív szántóművelésnek kedvez. Az egyéb művelési ágak részaránya alacsony.

2.1.3 Demográfiai helyzet

A térség lakossága 58,966 fő, a városokban élő lakosok száma 55,220 fő.

Hódmezővásárhely	47.735 fő
Mindszent	7.485 fő
Székkutas	2.466 fő
Mártély	1.300 fő

1990 és 2005 között a kistérség lakossága 4088 fővel csökkent, ami 6,5%-os népességsökkenésnek felel meg. Hódmezővásárhely (-3613 fő, -7,1%), Székkutas (-205 fő, -8,5%) és Mindszent (-363 fő, -4,8%). Mártélyon a falu lakossága 93 fővel nőtt, ami 7,6%-os növekedést jelent 1990-hez képest.

Az adatsorok alapján elmondható, hogy a kistérségben a halálozások száma és mértéke rendre felülmúlják a születések számát, ami a népesség természetes fogyását vetíti előre. A természetes fogyás legkedvezőtlenebb tendenciái Mindszentet érintik, ahol a természetes szaporodás évi egyenlege -6-8%.

Az adatok alapján a vándorlási egyenleg alakulása nem mutat olyan negatív képet, mint a természetes népmozgalom. Az egyes évek értékeit átlagolva elmondható, hogy Mindszent és Mártély esetében a népvándorlás 15 éves egyenlege pozitív, míg a másik két településen (Hódmezővásárhely és Székkutas) negatív. Kistérségi szinten összességében a 15 éves vándorlási egyenleg negatív.

Elmondható, hogy a kistérség népességének csökkenése nagyobbrészt (87,1%-ban) a természetes népességsökkenésnek tulajdonítható és csak kisebb részt (12,9%-ban) az elvándorlásnak. A természetes népességfogyás kapcsán kedvezően értékelhető tendencia, hogy éves átlagban 0,84%-al csökken a halálozás mértéke. Kedvezőtlen viszont, hogy az élveszületések száma éves átlagban mintegy 2,1%-al kevesebb. E két tendencia eredőjeként a kistérség népességének természetes fogyásáról beszélhetünk. A népmozgalom másik összetevőjének vizsgálatából kiderül, hogy a kistérség vándorlási különbözete éves átlagban -0,52%.

Az adatok jól mutatják, hogy a kistérség lakónépességének csökkenése már 1990 előtt elkezdődött 1970 és 1979 között ugyan kismértékben (0,4%-al), de csökkent, 1980 és 1989 között már erőteljesebben (6,5%-al) csökkent, míg 1990 és 2000 között 3,4%-ra mérséklődött. A népmozgalom együttes változásainak eredőjeként 1970 és 2001 között 6760 fővel, 10%-al csökkent a kistérség lakónépessége. Legnagyobb mértékű csökkenést Székkutas esetében regisztrálhatunk, ahol a népesség csaknem harmadával (29,1%-al) lett kevesebb, a legkisebbet pedig Hódmezővásárhelynél, ahol a csökkenés 7,8%-os volt.

A kistérség lakónépességének életkor szerinti megoszlásának vizsgálata rávilágít arra, hogy csökken a fiatalok és nő az időskorúak népességben belüli aránya. 1990 és 2005 között a következő változások történtek: 0-5 évesek aránya a népességből 15 év alatt 7,3%-ról 5,5%-ra; a 6-17 évesek aránya 17,2%-ról 13,3%-ra csökkent; a 18-59 évesek aránya 55,5%-ról 59,7%-ra; míg ugyanezen időszak alatt a 60 év felettiek aránya 20%-ról 21,5%-ra nőtt. Az

öregedési index kistérségi értéke 1990-ben 101,1% volt, tehát az időskorú népesség 1,1%-al haladta meg a fiatal népesség számát. Az index értéke 15 év alatt rendkívül kedvezőtlenül változott, hiszen 2005-ben 145,2%-os volt. Az adatok tanúsága szerint a demográfiai folyamatok leginkább Székkutaszt sújtották, itt a legnagyobb az előregedés mértéke, ami 60,1 százalékponttal romlott 15 év alatt, míg Hódmezővásárhelyen:47,9, Mártélyon:32, Mindszinten:15,5-al.

2.1.4 Gazdasági környezet

A 2001-es népszámlálás adatainak megfelelően a foglalkoztatottság kistérségi átlaga 52%, mely elmaradt még az európai mércével mérve is alacsonynak számító hazai átlagértéktől (52,7%). A települések közül szembevetendő Mindszent alacsony foglalkoztatási aránya, mely a kistérségi átlagtól is mintegy 6-7 százalékponttal kisebb. Hódmezővásárhely: 53%, Mártély: 50,9%, Mindszent: 45,3, Székkutas: 52,6%.

A munkavállalási korú gazdaságilag inaktív népesség kistérségi értéke 42,3%. Tehát ez az a hányada a munkaképes korú népességnek, amelyik nem rendelkezik bejelentett munkahellyel, illetőleg munkanélküliként sincs regisztrálva a munkaügyi központban. Ezzel együtt elképzelhetetlen, hogy ne végeznének munkát, pl. östermelőként vagy segítő családtagként, vagy ne dolgoznának feketén. A foglalkoztatottsági (52%) és az aktivitási ráta (57,7%) viszonylagos kis eltérése is alátámasztja, hogy a hivatalosan nem dolgozó népességnek csak kis százaléka – kistérségi szinten 5,7% – regisztráltatta magát munkanélküliként. A kistérség településeinek aktivitási rátája: Hódmezővásárhely: 58,5%, Mártély: 56,9%, Mindszent: 53, Székkutas: 56,8%;

A helyben lakó és helyben dolgozó foglalkoztatottak aránya utal a helyi gazdaság fejlettségi állapotára. A helyben lakó és helyben dolgozó foglalkoztatottak aránya a foglalkoztatottakból: Hódmezővásárhely: 89,9%, Mártély: 41,5%, Mindszent: 54,2%, Székkutas: 67,6%, Kistérség: 84,4%. Az adatokból kitűnik, hogy a legpotensebb helyi gazdasággal a centrumtelepülés, Hódmezővásárhely rendelkezik, hiszen a foglalkoztatottak csaknem 90%-a a településen talál munkát. Ebből a szempontból legkedvezőtlenebb adottságokkal Mártély rendelkezik. Meglepő ugyanakkor Mindszent alacsony helyben-foglalkoztatási képessége, hiszen a foglalkoztatottak alig több mint 50%-ának tud munkát biztosítani a település.

A településeken a helyben lakókon kívül más településekről bejárók is dolgoznak, arányuk az egyes településeken Hódmezővásárhely: 15,5%, Mártély: 24,1%, Mindszent: 7,2%, Székkutas: 12,2%, Kistérség: 15%.

A kistérség foglalkoztatási szerkezete az országos átlagtól a mezőgazdaságban foglalkoztatottak magasabb arányában tér el. A foglalkoztatottak ágazati megoszlása a kistérségben a következő: 38 % ipar, 11 % mezőgazdaság, 51 % terciér és kvaterner szektor. Hódmezővásárhelyen számos ipari tevékenység hagyományosan nagy múltra tekint vissza, mint pl. a kerámiagyártás, melynek legjelentősebb reprezentánsa a Villeroy & Boch cég. A kistérség többi településére szintén az ipar, a terciér és a kvaterner szektor arányának növekedése, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak arányának csökkenése jellemző. A csökkenés ellenére Székkutas jellegzetesen mezőgazdasági település, ahol a mezőgazdasági népesség aránya meghatározó maradt (30-40 %).

A vállalkozási aktivitás alacsonyabb, mint az országos átlag, ugyanakkor a vidéki térségek átlagánál magasabb, és megyei viszonylatban is jelentős. Amellett, hogy a kistérségben két város van, a vállalkozási aktivitásban elsősorban a megye gazdaságában is meghatározó Hódmezővásárhely szerepe érvényesül. A kistérség vállalkozásainak 84 %-a Hódmezővásárhelyen koncentrálódik. Emellett viszonylag sok (359 db) vállalkozás működik Mindszinten is. Mindez jelentős különbséget eredményez a városok és községek között: a kistérség két községében a vállalkozások mindössze 5 %-a működik. Hódmezővásárhelyen 5

db 250 főnél több személyt foglalkoztató vállalkozás működik. Ezzel együtt a vállalkozói szektort döntő arányban a kis- és középvállalkozások képviselik. Ezt mutatja, hogy a működő vállalkozások között a jogi személyiség nélküli vállalkozások 86 %-ot, az egyéni vállalkozások pedig 70 %-ot képviselnek. Ugyanez rajzolódik ki a foglalkoztatási szerkezetből is: az 1-9 főt foglalkoztató mikrovállalkozások aránya 31 %, a 10-19 főt foglalkoztató kisvállalkozások aránya 2 %, míg a 20-49 főt foglalkoztató kisvállalkozások aránya 1 % a kistérségben.

A mezőgazdaságban vállalkozók aránya meghaladja az országos szintet, több mint 6 %, s a máig jelentős a nagyüzemi mezőgazdálkodás mellett, jelentős számú az – 5700 fő – őstermelő. A mezőgazdaság a községekben meghatározó ágazat (mezőgazdasági vállalkozások 14 %-a működik a két faluban).

A vállalkozások száma alapján az ipar elmarad az országos szinttől (12 %), azonban a foglalkoztatottak aránya a szektorban mintegy 40 %. Hódmezővásárhelyen a munkavállalók közel kétötödét az ipar foglalkoztatja. Megyei viszonylatban a kistérség átlagon felül iparosodott, főként a feldolgozóipar tekintetében. Az ipar Hódmezővásárhelyre koncentrálódik, itt található az ipari vállalkozások 86 %-a. A kereskedelem és a szolgáltatások együttesen a gazdasági szerkezetben 82 %-ot képviselnek. A szolgáltatások között a turizmus emelkedik ki (24 %), amely a két városra összpontosul, Mártély jelentős idegenforgalmi szerepe mellett. A gazdasági szolgáltatások 4 %-ot képviselnek, a kereskedelem pedig térségi szinten 11 %-ot.

2.1.5 Társadalmi környezet

A kistérség társadalmának aktivitását jól jellemzi, hogy az 1000 lakosra jutó non-profit szervezetek száma (4,6, mely érték megegyezik az országos átlagértékkel) meghaladja a megyei, illetve a Dél-alföldi régióra jellemző civil aktivitást. A civil szféra fontos szereplői az öntevékeny művészeti csoportok, melyek kisebb-nagyobb mértékben és különböző műfajokban a kistérség minden településén működnek, többnyire önkormányzati (ÁMK, művelődési ház, iskola), illetve esetenként alapítványi vagy egyesületi fenntartásban. A civil szervezetek a kultúra (népművészet, népi hímzés, dalkör, énekkarok, néptánc- és irodalmi színpadok, képzőművészeti szakkörök, zenekarok) a sport és szabadidő (társastánc csoportok, sportegyesületek, lovas szakkör, íjász egyesület, vadásztársaság, stb.), valamint az érdekképviselet (Mozgáskorlátozottak, Polgárőrség, Gazdakörök, Fogyasztóvédelem, Városszépítés, stb.) területén jöttek létre. Jelenleg mindegyik településen egy-két tucat, Hódmezővásárhelyen közel kétszáz bejegyzett szervezet működik. A kulturális élet szempontjából kiemelkedő jelentőségük van a nagy történelmi hagyományokkal bíró olvasóköri köröknek (számuk a térségben: 17), amelyek sok helyen – különösen a lakóközterekben és a külterületen – a közösségi élet leghatékonyabb szervezői. A települések kül-, illetve testvértelepülési kapcsolatai meghatározóak a kistérség európai integrációs folyamatának segítésében.

A humán erőforrást a közösségek szintjén vizsgálva fontos a társadalmi tőke hangsúlyozása. A társadalmi tőke egyfajta fokmérője egy közösség, illetve a társadalom összetartozásának, s mint ilyen, a közösségben és a társadalomban létező kohézió kifejezője, mely megnyilvánul az emberek, a közösségek közötti kapcsolatokban, normákban, bizalomban, együttműködésben a közös érdekek és haszon elérése érdekében.

Azok a vidéki közösségek, amelyek nem mutatják meg magukat, mint sajátos identitást képviselő csoportok, nincsenek közösségi kezdeményezések a gazdaság, a kultúra, az életmód, a környezetvédelem, a hagyományok terén, hosszabb távon életképességüket veszítik el, és nem tudják betölteni a társadalmi funkciójukat.

2.2 A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség

Az HVS felülvizsgálata során, már a Tervezést Koordináló Csoport tagjainak kiválasztásánál döntő szereppel bírt, hogy a jogszabályi lehetőségek figyelembevétele mellett a lehető legszélesebb körben képviseltethessék magukat azok a szférák (önkormányzati, civil, vállalkozói, gazdálkodói), amelyek az ÚMVP III-IV. tengelyén lévő fejlesztési forrásokat 2011-2013-ig a leghatékonyabban fel tudják használni. A HVS készítése során az Akciócsoport lehető a legszélesebb körben be kívánta vonni a kistérségi társadalmi, gazdasági élet meghatározó szereplőit, a civil szféra képviselőit. A teljes lakosság bevonására egyrészt a civil szervezetek meghívásán keresztül, másrészt a közvetlen véleményformálásra teret adó, minden településen megrendezett vidékfejlesztési fórumokon került sor. A feladat fontosságára tekintettel a tervezői munka során az Akciócsoport összes településének polgármestere vagy szakmai megbízottja részt vettek a felülvizsgálatban. A helyi fórumok megszervezésében közreműködtek, a célcsoport elérését segítették, a fórum helyszínét biztosították.

2.3 A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia hatékony megvalósulását és ennek eredményeit nagymértékben befolyásolta az ÚMVP III-IV. tengely pályázatainak elbírálási folyamata. Sajnos a pályázat a tervezett ütemnél lassabban valósult meg így a HVS felülvizsgálat szakaszában még csak az első pályázati kör eredményeit tudjuk számbavenni. Az ÚMVP III. tengely első pályázati körében 16 (2 falufejlesztés, 4 turisztikai tevékenységek ösztönzése, 10 mikrovállalkozások fejlesztése) pályázat nyert fejlesztési forrást összesen közel 290 millió forint értékben. Ennek köszönhetően Mártélyon és Székkutason közösségi terek újultak meg, a kistérségben pedig a gazdaságfejlesztést célzó beruházásoknak köszönhetően 18 új munkahely jött létre, melyből 11 hátrányos helyzetű foglalkoztatott volt. Itt érdemes még megjegyezni, a nehéz gazdasági helyzet ellenére, a nyertes vállalkozások munkahelymegtartás területén elért jelentős eredményeit is. Az ÚMVP IV. tengely első pályázati körében önkormányzatok és civil szervezetek számára nyílt lehetőség térséget népszerűsítő rendezvények lebonyolítására. Ebben a pályázati ciklusban 15 szervezet nyert rendezvényei lebonyolítására összesen több mint 18 millió vissza nem térítendő támogatást. Ennek a támogatási forrásnak köszönhetően nőtt a helyiek identitástudta és a rendezvények által a térség népszerűsége.

2.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia (HVS) eredményei, az országban és a világban zajló társadalmi és gazdasági folyamatok indokolják a HVS felülvizsgálatát, hisz csak a rendszeres és alapos felülvizsgálat garantálja, hogy a HVS egy adott LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett térség folyamatosan változó fejlesztési igényeit valóban tükröző alapidokumentum legyen. A HVS alapvető célja, hogy a valós helyi fejlesztési igényeket felmérje és azokra olyan válaszokat fogalmazzon meg, amely hozzájárul az adott vidék sajátosságainak megfelelő fejlesztéséhez, és elősegíti a LEADER és egyéb fejlesztési források hatékony felhasználását.

2.5 SWOT elemzés

Erősségek	Gyengeségek
------------------	--------------------

A környezeti elemek és rendszerek jellemzői	
<ul style="list-style-type: none"> • hévíz, gyógyvíz • jó minőségű talaj • sok napsütés • természetes vizek közelsége • Mártélyi Tájvédelmi Körzet 	<ul style="list-style-type: none"> • közlekedési forgalomból adódó fokozódó légszennyezés • az Unió előírásoknak nem megfelelő ivóvíz • szennyezett talajvíz • zöldfelületek, erdők hiánya • belvíz és aszályveszély elleni védekezés gyengesége
Környezeti hatótényezők, a környezetminőséget meghatározó infrastrukturális/gazdálkodási jellemzők	
<ul style="list-style-type: none"> • Bodnár Bertalan Oktatási Központ • belterület megfelelő csatornázottsága • termálvíz széleskörű hasznosítása • kerékpárutak Erdei iskola Mártélyon 	<ul style="list-style-type: none"> • vasúti közlekedés kihasználatlansága • növekvő forgalomból adódó fokozódó levegőszennyezés és zajterhelés • külterületen szennyvízkezelés megoldatlansága • mezőgazdasági talajszennyezés • mezőgazdasági utak hiánya • nem megfelelő vízkormányzás, infrastrukturális problémák
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • erdőtelepítés prioritása • Tisza / Vásárhelyi program folytatása • elkerülő út megépítése uniós pénzből • a közlekedéspolitika kedvező alakulása, a kötőpályás közlekedés előtérbe kerülése • termálvíz tartalék 	<ul style="list-style-type: none"> • a védőterületek lehatárolása hiányában a vízbázist veszélyeztető tevékenységek megjelenése • elkerülő út megépülése hiányában a tranzitforgalom fokozott terhelése • a közlekedéspolitika kedvezőtlen alakulása, a kötőpályás közlekedés háttérbe kerülése • a mezőgazdasági politika kedvezőtlen alakulása miatt a fenntartható tájgazdálkodás háttérbe szorulása

3. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

3.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósulásával, várhatóan 2013-ra, az Akciócsoport által lefedett területen, tehát a kistérség településein, megfelelő alapszolgáltatások, jó társadalmi közérzet, színvonalas települési környezet alakul ki, amelynek köszönhetően az itt élők komfortérzete emelkedik, identitástudata mélyül, és a befektetők és turisztikai látogatók számára is vonzóvá válik. A területen élők őrzik szellemi-kulturális-történelmi értékeiket, településük kialakult építészeti stílusát, tradícióit. A tervezési időszak végére gazdasági szempontból is kedvező tendencia alakul ki, nő a térség eltartóképessége és versenyképessége, elsősorban a vállalkozói szféra foglalkoztatási és jövedelemtermelő képességének fenntartható, szektorsemleges fejlesztésének köszönhetően.

3.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiai Terv felülvizsgálata csak akkor mondható sikeresnek, ha a megfogalmazott fejlesztési irányvonalak helyi igényeket tükröznek, és konkrétan beazonosított problémákat oldanak meg, valós kitörési pontokra, adottságokra épülnek. Bár az ÚMVP III.-IV. tengelyes pályázatok nem adnak lehetőséget valamennyi fejlesztési elképzelés megvalósítására, mégis fontos, hogy az összes a térség fejlődését, felemelkedését elősegítő projekt célkitűzés formájában nevesítésre kerüljön a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiában, és amennyiben annak megvalósításához bármely hazai vagy uniós fejlesztési forrás rendelkezésre áll, annak elérhetőségét szerepeltessük a felülvizsgálati dokumentációban.

3.3 A Helyi vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései

1.) Célkitűzés: *Élhetőbb, komfortos települések kialakítása*

Az Akciócsoport által lefedett területen lévő kisebb településeken a közösség által intenzíven használt közterületek, közösségi célú épületek leromlott állapotúak, ezért felújításra szorulnak. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően a helyben élők komfortérzete emelkedik, identitástudata mélyül, valamint a térség befektetők és turisztikai látogatók számára is vonzóvá válik.

2.) Célkitűzés: *Települések infrastruktúrájának fejlesztése*

A térség települései közül Mindszenten és Székkutason nincs kiépítve a szennyvízelvezető és kezelő rendszer, így ezeken a településeken keletkező folyékony kommunális hulladék kezelése nem megoldott, ezért környezetterhelő hatása jelentős. A térség adottságai szempontjából kiemelkedően kedvező a kerékpáros turizmus kialakítására, azonban mivel Hódmezővásárhely és Székkutas között nincs kiépítve a kerékpárút, a kistérség összes települése nem fűzhető fel láncszerűen egy kerékpártúra útvonalra sem. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően a térség infrastrukturális adottságai javulnak, a térség környezeti terhelése csökken, turisztikai szempontú kihasználtsága emelkedhet.

3.) Célkitűzés: *Mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése*

A kistérség alacsony fekvésének következtében évről-évre jelentős problémát okoz az egyre nagyobb területeket elfoglaló belvíz. A mezőgazdasági területek jelentős része víz alatt van az intenzív talajművelés időszakában, ezzel bevételkiesést okoz a térségben gazdálkodók számára. A nyári időszakban viszont gyakran előfordul, hogy ugyanezeket a területeket aszály is sújtja melynek hatása szintén negatívan befolyásolja a szántóföldi növénytermesztés eredményességét. A térségre jellemző még a mezőgazdasági utak rossz állapota valamint hiánya. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően a területek vízrendezése megoldódik, a fölösleges víz elvezetésre és tározásra kerül, amelyet aszályos időszakban öntözési célra fel lehet használni. Új mezőgazdasági utak létesülnek, a meglévők felújításra kerülnek, így a térség agrárlogisztikai adottságai javulnak.

4.) Célkitűzés: *Természeti, kulturális és építészeti értékek védelme és bemutatathatóvá tétele*

A térség helyi és országos jelentőségű védett természeti területekben gazdag. Jelentős hagyományok, magas szintű művészeti és kulturális aktivitás jellemzi, úgymint fazekasság,

öntevékeny művészeti csoportok, olvasóköri, dalárdák, mezőgazdálkodás, gyógynövénytermesztés. A kistérség kulturális gazdagságát számos védett építészeti érték is jelzi. Ezen értékek jelentős turisztikai potenciállal bírnak, azonban ilyen irányú felhasználásuk csak a fenntarthatóság messzemenő figyelembevétele mellett lehetséges. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően lehetőség nyílik a térség természeti, kulturális és építészeti értékeinek védelmére és turisztikai célú, hosszú távú, fenntartható felhasználására.

5.) Célkitűzés: *Természeti adottságokra, illetve mezőgazdasági, kézműves hagyományokra épülő turisztikai szolgáltatásfejlesztés*

A térség természeti adottságokban gazdag, védett természeti területek nagysága jelentős. Az Alföldnek ezen a részén kiváló minőségi földek találhatóak, és nagy hagyományai vannak az állattenyésztésnek (pl.: lótenyésztés, juhtenyésztés stb.), ennek ellenére csak néhány gazdálkodó folytat ökológiai gazdálkodást. A térségben nagy hagyománya van a kézművességnek. Főleg a fazekasság művelői vannak sokan, de megtalálhatóak a szövés, fonás és egyéb kézműves szakmák is. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően lehetőség nyílik helyi turisztikai szolgáltatók számára a helyi adottságokra épülő szolgáltatásfejlesztésre, amellyel bővül turisztikai kínálatuk, erősödik versenyképességük.

6.) Célkitűzés: *Minőségi szálláshelyek kialakítása*

A hódmezővásárhelyi kistérség kedvező földrajzi-, és természeti adottságokkal rendelkezik, azonban a minőségi magán szálláshelyek hiánya és a kereskedelmi szálláshelyek létesítményeinek avultsága nem teszi lehetővé a térség turisztikai potenciáljának megfelelő kiaknázását. A célkitűzéshez rendelt intézkedéseknek köszönhetően létrejövő falusi magán szálláshelyek hatására várhatóan mintegy 20%-kal növekedne a Tisza közelségére épülő víziturizmus, valamint a horgász-, vadász-, és kerékpárturizmus céljából kistérségbe látogatók által eltöltött vendégéjszakák száma. Mártély az Alföld turisztikai ékszerdobozává válhat minőségi szálláshelyek, és a hozzá kapcsolódó turisztikai programok kialakításával. A célkitűzés megvalósítása lehetőséget biztosítana falusi turisztikai szolgáltatás fő- és kiegészítő tevékenységként végzésére, amely a mezőgazdaságból élőknek is kiegészítő jövedelmet jelenthet. Az elnéptelenedő tanyák hasznosításra kerülnek, csökken az elvándorlás mértéke, a falvak helyben foglalkoztatási potenciálja növekedést mutatna, a tevékenység jellegéből adódóan.

7.) Célkitűzés: *Fenntartható gazdaságfejlesztés a KKV-k támogatásával*

A térségben a szolgáltató és a feldolgozóipar jelentős szerepet tölt be, azonban a gazdasági folyamatokkal szoros összefüggésben a munkaerőpiacot az évek óta tartó stagnálás jellemzi. A helyi gazdasági szervezetek az utóbbi években olyan profilbővítést, termelésnövelést nem hajtottak végre, melynek érezhető foglalkoztatást élénkítő hatása lenne, ennek oka a tőkehiányban kereshető. A célkitűzéshez rendelt intézkedéseknek köszönhetően piaci kihívásokra reagálni képes vállalkozások jöhetnek létre és a meglévő vállalkozások technikai korszerűsítésével, minőségi és környezetirányítási rendszerek bevezetésével, ill. új vállalkozások megalakulásával erősödne a térség gazdasági pozíciója, javulna foglalkoztatási szerkezete. A vállalkozások fejlesztésével, a működési feltételeinek javításával számottevően növekedne a helyi gazdasági potenciál, mely alapvetően meghatározza a kistérség versenyképességét és az ott élők életszínvonalát.

8.) Célkitűzés: ***Hozzáadott értéknövelés (helyben termelt termékek helyben történő feldolgozása, értékesítése)***

A térség számos erre a tájra jellemző mezőgazdasági termékkel büszkélkedhet, azonban csekély azoknak a vállalkozásoknak a száma, amely a helyben termelt termékek helyi feldolgozását, értékesítését célozza meg. Így a termékek feldolgozása és ezáltal értéknövelése más térségekben, adott esetben külföldön történik. A célkitűzéshez rendelt intézkedéseknek köszönhetően növekszik a helyi termékek ismertsége, valamint lehetőség nyílik a helyi termékek helyben történő feldolgozására és értékesítésére. A helyi termékekkel és fenntartható fogyasztással kapcsolatos szemléletformálás hozzájárul ezeknek a termékeknek a népszerűsítéséhez, így ösztönözést jelent a helyi termékekre alapozott kistermelői, kisléptékű feldolgozó kapacitások létesítésére, fejlesztésére. A fejlesztések a gazdáknak, a családi gazdaságoknak, valamint a helyi feldolgozó tevékenységet végző mikro-vállalkozásoknak lehetőséget teremt a bevételek helyben tartására, és ez számos új munkahely teremtését generálja.

9.) Célkitűzés: ***A térség értékeit népszerűsítő rendezvények lebonyolítása***

A kistérség társadalmának aktivitását jól jellemzi, hogy az 1000 lakosra jutó non-profit szervezetek száma 4,6, mely érték meghaladja a megyei, illetve a Dél-alföldi régióra jellemző civil aktivitást. A civil szervezetek a kultúra (népművészet, népi hímzés, dalkör, énekkarok, néptánc- és irodalmi színpadok, képzőművészeti szakkörök, zenekarok) a sport és szabadidő (társastánc csoportok, sportegyesületek, lovas szakkör, íjász egyesület, vadásztársaság, stb.), valamint az érdekképviselő (Mozgáskorlátozottak, Polgárórság, Gazdakörök, Fogyasztóvédelem, Városszépítés, stb.) területén tevékenykednek aktívan. Működésük évek óta forráshiányos, így rendezvényeiket nem a tervezett mértékben tudják megvalósítani. Ezzel fennáll annak a veszélye, hogy azok a vidéki közösségek, amelyek nem kellőképpen mutatják meg magukat, mint sajátos identitást képviselő csoportok, nincsenek közösségi kezdeményezések a gazdaság, a kultúra, az életmód, a környezetvédelem, a hagyományok terén, hosszabb távon életképességüket veszítik el, és nem tudják betölteni a társadalmi funkciójukat. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően a térség civil szervezetei és önkormányzatai számára lehetőség nyílik rendezvényeik megszervezésére, melynek köszönhetően tevékenységüket népszerűsíthetik, valamint turisztikai vonzerővé is válhatnak.

10.) Célkitűzés: ***Megújuló energiaforrások felhasználásának elősegítése***

A kistérség megújuló erőforrásokban gazdag, jó minőségű felszíni és felszín alatti vízkészlettel rendelkezik (ivó-, öntöző-, termál- és gyógyvíz). Kiváló természeti-földrajzi adottságai vannak mezőgazdasági és erdészeti tevékenységeket illetően, ami a biomassza-termelés (mező- és erdőgazdálkodás) szempontjából kimagaslóan kedvező feltételeket teremt energetikai hasznosítás vonatkozásában. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően lehetőség nyílik a helyi szereplők számára a megújuló energiaforrások felhasználásában rejlő lehetőségek kihasználására, mezőgazdasági melléktermékek energetikai célú hasznosítására, a geotermikus energia alkalmazására.

3.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia intézkedései

1) Fő célkitűzés: *Élhetőbb, komfortos települések kialakítása*

1A						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
A kistérség falvainak közterületeinek és középületeinek állapota leromlott. A települési önkormányzatok alacsony költségvetésük, anyagi nehézségeik miatt önerőből nem képesek felújítani faluközpontokat, a parkokat, és az egyéb jelentős épületeket, nem tudják felújítani a köztereket, játszótereket.	A falvak vonzerejét erősen befolyásolja a település rendezettsége, a települések megjelenésében szereppel bíró központi épületek állapota. Jelenleg a falvak központjaiban erősen lepusztult a környezet, az elhanyagoltak az épületek. Ennek következtében csökken a turisztikai vonzerő romlik a lakosság közérzete, emiatt nő az elvándorlás, a település elöregszik.	A település megjelenésében szereppel bíró védettség alatt nem álló épületek, középületek, építmények külső felújítása (pl.: homlokzat, tetőszerkezet, nyílászárók korszerűsítése). A település környezetét és megjelenését javító kisléptékű infrastrukturális fejlesztések (pl.: közterületek rendezése, parkosítás, zöldfelületek megújítása, utcabútorok kihelyezése).	A települések frekventált részei megújulnak, rendezett és korszerű, ugyanakkor falusias jelleget megőrző arculatot kapnának. A helyi lakosok többet és szívesebben használják a köztereket, közcélú épületeket, ezáltal javul az életminőségük is. A turisták több időt töltenek egy rendezett településen és többször térnek vissza, javul a település idegenforgalmi kommunikációja.	ÚMVP - 3. Intézkedéscsoport Falumegújítás és -fejlesztés	ÚMVP, de nem LEADER	A települések frekventált részei megújulnak, rendezett és korszerű, ugyanakkor falusias jelleget megőrző arculatot kapnának. A helyi lakosok többet és szívesebben használják a köztereket, közcélú épületeket, ezáltal javul az életminőségük is. A turisták több időt töltenek egy rendezett településen és többször térnek vissza, javul a település idegenforgalmi kommunikációja.

2) Fő célkitűzés: Települések infrastruktúrájának fejlesztése

2A						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
A térség települései közül Mindszenten és Székkutason nincs kiépítve a szennyvízelvezető és kezelő rendszer, így ezeken a településeken keletkező folyékony kommunális hulladék kezelése nem megoldott, ezért környezetterhelő hatása jelentős.	Az egyedi szikkasztók nagymértékben szennyezik a környezetet, rontják a lakosság életminőségét. Gyakran a szervezett szippantás helyett házilag, merülő szivattyúval oldják meg az ürítést. A szikkasztók tartalma a felszínre jutva erősen szennyezi a termőtalajt, emellett a kellemetlen szag rontja a lakosság életminőségét és komfort érzetét is.	Az érintett településeken támogatni kell az új közműves szennyvízelvezetési és -tisztítási rendszerek kiépítését, a meglévő szennyvízcsatorna rendszerek indokolt mértékű bővítését, illetve a szennyvíztisztító telepek korszerűsítését, legalább biológiai fokozatú tisztítás kiépítését, a szennyvíziszap-kezelés, hasznosítás fejlesztését, a közcatornával gazdaságosan el nem látható területeken az egyedi szennyvízkezelés fejlesztését és a folyékony hulladék fogadó műtárgyak szennyvíztisztító telepi kiépítését.	A támogatott projektek eredményeként mindkét településen létesül az EU-s kritériumoknak megfelelő szennyvíz csatorna-hálózat. Az itt élő lakosság komfortérzete, egészségi állapota és életminősége is javul. Az új közüzemi szolgáltatás felértékeli a családi házak és a települések értékét is, ezáltal 5%-al csökken a népesség fogyás mértéke az érintett településeken 2013-ra.	A fejlesztésre bár igény jelentkezett a HVS felülvizsgálata során, azonban jelenleg nincs nyitott pályázati forrás a megvalósításra.	Nem ÚMVP	Az életminőség javítása, a szociális biztonság növelése, helyben nyújtandó alapszolgáltatások kiépítése és fejlesztése

2B

Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
A térség adottságai szempontjából kiemelkedően kedvező a kerékpáros turizmus kialakítására, azonban Hódmezővásárhely és Székkutas között nincs kiépítve a kerékpárút, a kistérség összes települése nem fűzhető fel láncszerűen egy kerékpártúra útvonalra sem.	A kerékpár a mindennapok közlekedésének fontos eszköze, ezért elengedhetetlen a biztonságos kerékpárút-hálózat kialakítása.	A két település között az Útügyi Műszaki Előírásoknak megfelelő kerékpárhálózat kiépítése, kerékpárforgalmi létesítmények kialakítása, kerékpártámaszok, kerékpárparkolók, kerékpártárolók építése, pihenőhely kiépítése, forgalomtechnikai eszközök, forgalombiztonsági berendezések, létesítmények kiépítése.	A kerékpáros turizmust igénybevéők száma folyamatosan növekedni fog(25 %), mivel az aktív turizmusra vágyók kielégíthetik mozgás- és szórakozás igényeiket. Elősegíti az egészséges életmód térhódítását	DAOP 3.1.2/A-11	Nem ÚMVP	A távlati cél a kerékpározás, mint környezetbarát közlekedési mód terjedésének ösztönzése a régió lakossága, valamint a térségbe látogató turisták körében. A közvetlen cél a lakóterületeket a munkahelyekkel, valamint a mindennapi szolgáltatások, kereskedelem, ügyintézés helyszíneivel összekapcsoló, vonzó, a biztonságos kerékpáros közlekedést szolgáló kerékpáros útvonalhálózatok kialakítása, amelyek révén a települések a kerékpáros turizmus vérkeringésébe is bekapcsolódhatnak.

3.) Célkitűzés: *Mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése*

3A						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
Hódmezővásárhely az ország legmélyebben fekvő városa, az átlagos tengerszint feletti magasság 77 méter.	A kistérség alacsony fekvésének következtében évről-évre jelentős problémát okoz az egyre nagyobb területeket elfoglaló belvíz. A mezőgazdasági területek jelentős része víz alatt van az intenzív talajművelés időszakában, ezzel bevételekiesést okoz a térségben gazdálkodók számára. A nyári időszakban viszont gyakran előfordul, hogy ugyanezeket a területeket aszály is sújtja melynek hatása szintén negatívan befolyásolja a szántóföldi növénytermesztés eredményességét.	Mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztésével megoldani az alacsonyan fekvő területek vízrendezését. Meliorációs, csapadékelvezető és gyűjtő rendszerek, valamint tározók kiépítése.	A fejlesztésnek köszönhetően javul a mezőgazdasági területek állapota. Nagyobb területen, magasabb színvonalon nyílik lehetőség szántóföldi növénytermesztésre. A betározott csapadékot az aszályos időszakban öntözéssel lehet hasznosítani.	A fejlesztésre bár igény jelentkezett a HVS felülvizsgálata során, azonban jelenleg nincs nyitott pályázati forrás a megvalósításra.	Nem ÚMVP	A magas színvonalú szántóföldi növénytermesztéshez szükséges mezőgazdasági infrastruktúra kiépítése. Versenyképes mezőgazdaság kialakítása.

3B						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
A térségre jellemző a mezőgazdasági utak rossz állapota valamint hiánya.	A szántóföldi növénytermesztés logisztikai szempontból nem kellően versenyképes. A termőtáblák megközelítése akadályozott, a gazdaságos útvonalak teljes kiépítettsége nem valósult meg.	A támogatás célja mezőgazdasági utak építése, felújítása, bővítése, szélesítése a térség természeti értékeinek megközelítése és a tanyák elérhetőségének biztosítása érdekében.	A fejlesztéseknek köszönhetően a mezőgazdasági termelés logisztikai szempontból fejlődik, hozzájárulva ezzel a versenyképességi tényezők javulásához.	ÚMVP Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a mezőgazdasági utak fejlesztéséhez nyújtandó támogatás	ÚMVP	A magas színvonalú szántóföldi növénytermesztéshez szükséges mezőgazdasági infrastruktúra kiépítése. Versenyképes mezőgazdaság kialakítása.

4.) Célkitűzés: *Természeti, kulturális és építészeti értékek védelme és bemutathatóvá tétele*

4A						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
A térség helyi és országos jelentőségű védett természeti területekben gazdag. Jelentős hagyományok, magas szintű művészeti és kulturális aktivitás jellemzi, úgymint fazekasság, öntvékeny művészeti csoportok, olvasóköri, dalárdák,	Amennyiben természeti, kulturális és épített értékeink, örökségeink nem kerülnek megóvásra, akkor visszafordíthatatlanul elvesznek az utókor számára. "Unokáink sem fogják látni!"	A természeti és épített örökség megőrzése, felújítása, és látogathatóvá tétele a kulturális értékek és természeti örökségek fennmaradása és bemutathatóvá tétele miatt fontos és indokolt. A természeti értékek	A megvalósuló beruházásoknak köszönhetően a természeti, kulturális értékek és az épített örökségek fennmaradnak és látogathatóvá válnak, hozzájárulva ezzel a hagyományörző élhetőbb vidék és turisztikai szempontból is vonzó	ÚMVP - 3. Intézkedéscsoport Vidéki örökség megőrzése	ÚMVP de nem LEADER	A természeti, kulturális, és épített környezet megőrzése és látogathatóvá tétele, valamint hosszú távú fenntartható turisztikai célú hasznosítása.

mezőgazdálkodás, gyógynövénytermesztés. A kistérség kulturális gazdagságát számos védett építészeti érték is jelzi. Ezen értékek jelentős turisztikai potenciállal bírnak, azonban ilyen irányú felhasználásuk csak a fenntarthatóság messzemenő figyelembevétele mellett lehetséges.		fennmaradását és bemutathatóvá tételét célzó, és a épített örökség megőrzésére, felújítására és látogathatóvá tételére irányuló beruházások támogatása.	településkép kialakulásához.			
---	--	---	------------------------------	--	--	--

5.) Célkitűzés: *Természeti adottságokra, illetve mezőgazdasági, kézműves hagyományokra épülő turisztikai szolgáltatásfejlesztés*

5A						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
A térség természeti adottságokban gazdag, jelentős képzőművészeti hagyományokkal rendelkezik. Az Alföldnek ezen a részén kiváló minőségi földek találhatóak, és nagy hagyományai vannak az állattenyésztésnek (pl.: lótenyésztés, juhtenyésztés stb.), valamint a paraszti kultúrát bemutató hagyományörző	Nem eléggé népszerű az ökológiai gazdálkodás, pedig a térség adottságai alapján az ország, és európa jelentős biotermékeket előállító térségévé válhatna. A meglévő termelők áruit csak szűk körben ismerik, így jelenleg nincs megfelelő kereslet.	A biogazdálkodásra épülő Ökoturizmus beindítása, falusi vendégasztal szolgáltatása turisták részére. Bemutató és oktató mintagazdaságok létrehozása, ahol megismerhetik az ide látogatók a hagyományos gazdálkodási formákat, a tanyasi életet, az ott használt eszközöket. A hagyományos	Egyre népszerűbbé válik a térségben az egészséges életmód, a bioélelmiszer fogyasztása, mindemellett turisztikai vonzerővé válhat az ökológiai gazdálkodás. Az ezzel foglalkozó családoknak alternatív jövedelemszerző forrást biztosít, így garantált a gazdálkodási forma népszerűsége.	UMVP - 4. Intézkedéscsoport - 411 A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása	LEADER -	A hagyományos tanyasi gazdálkodásra épülő ökoturizmus beindítása a turisták részére. Bemutató és oktató mintagazdaságok létrehozása, ahol megismerhetik az ide látogatók a hagyományos gazdálkodási formákat, a tanyasi életet, az ott használt eszközöket. A hagyományos állattartásba nevelt

tevékenységeknek, ennek ellenére csak néhány gazdálkodó folytat ökológiai gazdálkodást, illetve foglalkozik ennek a kultúrának a bemutatásával.		állattartásba nevelt állatokra épülő állatsimogató kialakítása, valamint szintén ezekre épülő bioélelmiszer előállítás és értékesítése				állatokra épülő tanyasi turisztikai attrakció kialakítása, valamint szintén ezekre épülő bioélelmiszer előállítás és értékesítése.
---	--	--	--	--	--	--

6.) Célkitűzés: *Minőségi szálláshelyek kialakítása*

6A						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
Kifejezetten tanyákban bővelkedő kistérség. Székkutason a legjelentősebb a tanyai lakosság, ahol a tanyán élők a település lakosságának csaknem 30 %-át, Mártélyon 20,8 %-át, Mindszenten 1,7 %-át, Hódmezővásárhelyen 6 %-át adják. Kiterjedt Natura 2000 területek, gazdag élővilág, kimagasló táj- és tájképi értékek jellemzik. A térség kiemelten alkalmas a	A falusi turizmus jelenleg még nagyon kezdetleges formában van jelen. A FATOSZ honlapján csak néhány szállás van regisztrálva a térségből. Nincsenek megfelelő, minőségi falusi turizmust lehetővé tevő szálláshelyek és szolgáltatások.	A falusi turizmus keretein belül minőségi szálláshelyek építése, és korszerűsítése a térségben, megfelelő szolgáltatásokkal és programokkal kiegészítve	Ezen intézkedés lehetőséget biztosít falusi turisztikai szolgáltatás fő- és kiegészítő tevékenységként végzésére. A mezőgazdaságból élőknek is lehetőségük terem kiegészítő jövedelemre szert tenni. Az elnéptelenedő tanyák hasznosításra kerülnek, csökken az elvándorlás, és várhatóan 20 %-kal nő a térségben eltöltött vendégéjszakák száma. Nő a falvak helyben foglalkoztatási potenciálja, a tevékenység jellegéből	UMVP III. tengely – horizontális intézkedés	UMVP - Turisztikai tevékenységek ösztönzése	A térség adottságainak hosszú távú, fenntartható hasznosítása a falusi turizmus terén. A magas színvonalú falusi vendéglátás és szolgáltatás a minőségi szálláshelyek kialakításával versenyképessé válik.

falusi vendéglátás , turizmus széleskörű kiépítésére.			adódóan, főleg a nők körében			
---	--	--	---------------------------------	--	--	--

7.) Célkitűzés: *Fenntartható gazdaságfejlesztés a KKV-k támogatásával*

7A						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
A térségben a szolgáltató és a feldolgozóipar jelentős szerepet tölt be, azonban a gazdasági folyamatokkal szoros összefüggésben a munkaerőpiacot az évek óta tartó stagnálás jellemzi. A helyi gazdasági szervezetek az utóbbi években olyan profiltbővítést, termelésnövelést nem hajtottak végre, melynek érezhető foglalkoztatást élénkítő hatása lenne, ennek oka a tőkehiányban kereshető.	A térségben a szolgáltató és a feldolgozóiparban tevékenységet végző mikro vállalkozások vannak túlsúlyban, akik önjelöltként megerősödni és bővíteni a tevékenységüket, valamint az általuk foglalkoztatottak létszámát. A kis-és középvállalkozások kedvezőbb helyzetben vannak, de rájuk is jellemző, hogy komoly fejlesztéseket, beruházásokat csak támogatások, vagy hitel segítségével tudnak megvalósítani.	Támogatni szükséges a működő kis- és középvállalkozások munkahelyteremtést, illetve –megőrzést segítő fejlesztésre irányuló beruházásait, ingatlan- és technológia fejlesztéseit, eszközbeszerzéseit. Emellett az újonnan letelepedni szándékozó kis- és középvállalkozások munkahely-teremtő beruházásait is ösztönözni kell, valamint a működő mikro vállalkozások megerősödését és kis- vagy középvállalkozássá	A projektek megvalósulásával a mikro- és középvállalkozások várhatóan 5 %-a tud korszerűsítést, vagy bővítést megvalósítani, melynek eredményeként 0,5%-al bővül a foglalkoztatás. Ez lehetőséget teremt a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának bővülésére is.	ÚMVP III. tengely - Az életminőség javítása a vidéki területeken, a diverzifikáció ösztönzése	ÚMVP – mikro- és középvállalkozások létrehozása és fejlesztése	A célkitűzéshez rendelt intézkedéseknek köszönhetően piaci kihívásokra reagálni képes vállalkozások jöhetnek létre és a meglévő vállalkozások technikai korszerűsítésével, minőségi és környezetirányítási rendszerek bevezetésével, ill. új vállalkozások megalakulásával erősödne a térség gazdasági pozíciója, javulna foglalkoztatási szerkezete. A vállalkozások

		válását.				fejlesztésével, a működési feltételeinek javításával számottevően növekedne a helyi gazdasági potenciál, mely alapvetően meghatározza a kistérség versenyképességét és az ott élők életszínvonalát.
--	--	----------	--	--	--	---

8.) Célkitűzés: *Hozzáadott értéknövelés (helyben termelt termékek helyben történő feldolgozása, értékesítése)*

8A						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
	A térség számos erre a tájra jellemző mezőgazdasági termékkel büszkélkedhet, azonban csekély azoknak az őstermelőknek, vállalkozásoknak a száma, amely a helyben termelt termékek helyi feldolgozását, értékesítését célozza meg. Így a termékek	A helyi mezőgazdasági termékek feldolgozását, a hozzáadott értékének növelését, ezáltal jobb piaci pozicionálását lehetővé tevő beruházások (telephely kialakítás, bővítés-fejlesztés, infrastruktúra fejlesztés, eszköz-és gépbeszerzés) támogatása	Biztosabb piaci értékesítés, ezáltal garantált és magasabb jövedelem (az eladási ár azonnali 10-20%-os emelkedése), meglévő munkahelyek megtartása és újak létrejötte	ÚMVP - 4. Intézkedéscsoport - 411 A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása	LEADER -	A mezőgazdasági tevékenységet folytató háztartások, őstermelők, mezőgazdasági vállalkozók, hátrányos helyzetű rétegek támogatása, kiegészítő jövedelemhez való jutatása, a térségből történő elvándorlás mértékének csökkenése, a vidéki életminőség javulása.

	feldolgozása és ezáltal értéknövelése más térségekben, adott esetben külföldön történik					
--	---	--	--	--	--	--

9.) Célkitűzés: *A térség értékeit népszerűsítő rendezvények lebonyolítása*

9A						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
A kistérség, önkormányzatainak, egyházainak valamint társadalmának aktivitását jól jellemzi, hogy az 1000 lakosra jutó non-profit szervezetek száma 4,6, mely érték meghaladja a megyei, illetve a Dél-alföldi régióra jellemző civil aktivitást. A civil szervezetek a kultúra (népművészet, népi hímzés, dalkör, énekkarok, néptánc- és irodalmi színpadok, képzőművészeti szakkörök, zenekarok) a sport és szabadidő (társastánc csoportok,	A térség rendezvényeinek jelenlegi ismertsége nem kielégítő, a meglévő rendezvények száma, és összehangoltsága sem megfelelő, ezért a természeti, kulturális és gazdasági adottságok nem megfelelően kihasználtak.	A rendezvények marketingjének, összehangolásának javítása, erősítése. Valós adottságokra épülő új rendezvények szervezése és azok térségi szintű összehangolása. (Kerékpáros találkozók, székkutasi süteményfesztivál, Kamilla fesztivál, Mártélyi kavalkád, Kérész-fesztivál, stb..)	A civil és közszféra, valamint az egyházak képessé válnak településen belüli és települések közötti együttműködésre, rendezvények szervezésére, népszerűsítésére. Nagyobb érdeklődésre számot tartó, nagyobb turisztikai vonzerővel bíró programok valósulnak meg. A vendégéjszakák száma növekszik, a turisztikai kiadványok palettája kiszélesedik, minősége javul, a helyiek hosszútávon kiegészítő jövedelemhez jutnak. A kistérségi települések	ÚMVP - 4. Intézkedéscsoport - 411 A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása	LEADER rendezvény	Közösség építő, identitástudat növelő, valamint turisztikai vonzerőt jelentő rendezvények, megvalósítása és népszerűsítése A civil és közszféra valamint az egyházak kapcsolatának és együttműködésének javítása a térségen belül, valamint hazai és nemzetközi szinten

<p>sportegyesületek, lovas szakkör, íjász egyesület, vadásztársaság, stb.), valamint az érdekképviselő (Mozgáskorlátozottak, Polgárőrség, Gazdakörök, Fogyasztóvédelem, Városszépítés, stb.) területén tevékenykednek aktívan. Működésük évek óta forráshiányos, így rendezvényeiket nem a tervezett mértékben tudják megvalósítani. Ezzel fennáll annak a veszélye, hogy azok a vidéki közösségek, amelyek nem kellőképpen mutatják meg magukat, mint sajátos identitást képviselő csoportok, nincsenek közösségi kezdeményezések a gazdaság, a kultúra, az életmód, a környezetvédelem, a hagyományok terén, hosszabb távon életképességüket veszítik el, és nem tudják betölteni a társadalmi funkciójukat.</p>			<p>helyi rendezvényei, a fesztiválok megrendezése jó alkalmat szolgáltat a helyi kultúra, a helyi termékek megismerésére. A rendezvények kulturált körülmények között kerülnek megrendezésre, melyre szívesen ellátogatnak. A fesztiválturizmus és a helyi termékek népszerűsítése hozzájárul a jövedelmek növekedéséhez, a települések ismertebbé válásához. A közös programok erősítik az identitást, a hagyományok és értékek megismerésével nő a társadalmi tolerancia.</p>			
--	--	--	---	--	--	--

10.) Célkitűzés: *Megújuló energiaforrások felhasználásának elősegítése*

9B						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
A kistérség megújuló erőforrásokban gazdag, jó minőségű felszíni és felszín alatti vízkészlettel rendelkezik (ivó-, öntöző-, termál- és gyógyvíz). Kiváló természeti-földrajzi adottságai vannak mezőgazdasági és erdészeti tevékenységeket illetően, ami a biomassza-termelés (mező- és erdőgazdálkodás) szempontjából kimagaslóan kedvező feltételeket teremt energetikai hasznosítás vonatkozásában.	A növekvő energia- és gáz árak egyre nagyobb anyagi terhet jelentenek a lakosság, a vállalkozások és a közszféra számára. A térség geotermikus adottságainak felhasználása, valamint a mezőgazdasági melléktermékek energetikai hasznosítása gyakorlatilag jelentéktelen.	Települési- vagy mikro térségi fűtő-, illetve erőművek és ellátó rendszerek létesítése megújuló energiaforrások (biomassza, nap- és szélenergia, valamint geotermikus energia), valamint mezőgazdasági melléktermékek energetikai célú hasznosításával, a termelt hő- és villamos energia értékesítése a vállalkozások, a lakosság és az önkormányzatok számára.	Az adottságokra épülő települési, mikro térségi erő-, vagy fűtőművek létesítésével és a távfűtés hálózatának kiépítésével jelentősen csökkenne (10%) a fűtésre fordított kiadás.	Új Széchenyi Terv – Zöldgazdaság-fejlesztési Program	ÚSZT – KEOP 2011	Az alternatív és megújuló energiaforrások hatékony felhasználása és magán, vállalkozói és közszférában történő hasznosítása.

3.5 Forrásallokáció

4. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiával kapcsolatos intézkedések

4.1 Nyilvánossági intézkedések, projektötlet gyűjtés

A HVS készítése során az Akciócsoport lehető a legszélesebb körben be kívánta vonni a kistérségi társadalmi, gazdasági élet meghatározó szereplőit, a civil szféra képviselőit. A teljes lakosság bevonására egyrészt a civil szervezetek meghívásán keresztül, másrészt a közvetlen véleményformálásra teret adó, az Akciócsoport által lefedett terület összes településén megrendezett vidékfejlesztési fórumokon került sor. A feladat fontosságára tekintettel a tervezői munka során az Akciócsoport összes településének polgármestere vagy szakmai megbízottja részt vettek a felülvizsgálatban. A helyi fórumok megszervezésében közreműködtek, a célcsoport elérését segítették, a fórum helyszínét biztosították. A HVS felülvizsgálata során projektötlet gyűjtés céljából közvetlenül, postai úton kerestük meg Egyesületünk rendes és pártoló tagjait (közel 200 fő), amelyben kértük, hogy fejlesztési javaslataikat osszák meg a Tervezést Koordináló Csoporttal. Egyesületünk által üzemeltetett honlapon szintén közzétettük a HVS felülvizsgálatával kapcsolatos legfontosabb információkat, és mellékletként elérhetővé tettük a projektgyűjtő lapokat.

4.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia végrehajtása

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megalkotása: A helyi erőforrásokra épülő, részvételen és együttműködésen alapuló fejlesztések eredményessége nagymértékben függ attól, hogy milyen a helyi szereplők együttműködési készsége; milyen a társadalmi kohézió, az egyének és a közösségek közötti összetartó erő; mennyire aktív a helyi közösség; léteznek-e működő közösségek; az egyének, a közösség akar-e tenni a település, a kistérség társadalmi-gazdasági fejlődéséért; vagy hogy van-e egyáltalán igény a fejlettebb életminőség iránt. Az 58 966 lakosú Hódmezővásárhelyi kistérségben 4 települési önkormányzat 286 civil szervezet, 3596 vállalkozás – ebből: 94% mikrovállalkozás – működik, melyek aktivitása az akciócsoportban (Σ : 36 tag) és a LEADER-tervezés folyamatában (Σ : 86 helyi szereplő) való részvételük alapján igen alacsonynak mondható. Az akciócsoportban való tagság és a projektgyűjtésben való részvétel alapján a települési önkormányzatok a legaktívabb helyi szereplők. Őket követik a civil szervezetek és a vállalkozások. A helyi szereplők által jegyzett 285 db összegyűjtött projektötletből a legtöbbet, 115 db-ot a civil szervezetek adták be. 85 db projektötlet érkezett a települési önkormányzatoktól, az önkormányzati fenntartású, illetve a Hódmezővásárhelyi Többcélú Kistérségi Társulás által működtetett intézményektől (*13 db). Szintén 85 db projektötletet adtak be a vállalkozások, amely érték arányaiban messze elmarad a köz- és a civil szféra részvételének mértékétől. Mindez azért is furcsa, mert a mikrovállalkozások technológiafejlesztésének támogatása az ötezernél kevesebb lakosú, illetve a 100 fő/km²-nél kisebb népsűrűségű települések – kivéve a budapesti agglomeráció települései – esetében kizárólag a helyi vidékfejlesztési stratégiákon keresztül az ÚMVP III-IV. tengelyéből történik.

Tapasztalataink szerint a partneri kapcsolatok a térségben szűkösnek mondhatók, így az együttgondolkodás és a tevékenységek összehangolásának feltételei korlátozottak. Az akciócsoport a tervezés során szembesült azzal a ténnyel, hogy milyen nehéz is mozgósítani, a tervezésben való aktivitásra ösztönözni a későbbi fejlesztendő célcsoportot. Tapasztalatként megfogalmazhatjuk, hogy az aktivitás mértéke a település nagyságával fordítottan arányos volt. A kisebb településeken rendezett fórumokon jóval nagyobb számban jelentek meg a helyi szereplők, s aktivitásuk is erőteljesebbnek bizonyult az elképzelések, igények és ötletek megfogalmazását illetően. Sajnos a településeken és a

térségben létező széthúzó erők erősebbek, mint az összekötő kapocs, hiányzik egy olyan vezető és összetartó erő, amely meghatározó szerepet játszik a térségi szereplők összekovácsolásában, és képes a kölcsönös előnyök mentén létrejövő és működő társadalmi kooperáció kialakítására. Ebben főként a települési önkormányzatok és a többcélú kistérségi társulás játszhatnának jelentős szerepet, de mellettük mindenképpen megemlítendő a közösség-szervező erővel bíró civil szervezetek és vállalkozások.

Az elkövetkezőkben fenti problémákat meg kell próbálnia kezelni az Akciócsoportnak, be kell töltenie az összefogó, koordináló szerepet. Rendezvényekkel, konferenciákkal és továbbképzésekkel kell elérni a térségben élő vidékfejlesztési szereplők együttgondolkodását, összefogását.

Meg kell említeni, hogy a LEADER-programmal kapcsolatban a térség szereplői még tapasztalatlanok, sokak számára a LEADER egy újabb pályázati lehetőséget jelent, mintsem egy alulról szerveződő, helyi részvételen és együttműködésen alapuló társadalmi tőkét erősítő programot. A program megvalósításával kapcsolatos későbbi – remélhetőleg – pozitív tapasztalatok és az ún. LEADER-kultúra terjedése azonban nagymértékben előmozdíthatja a helyi közösség cselekvőképességének fejlődését és közösségi kezdeményezéseinek eredményes megvalósítását. Akciócsoportunk szerint a LEADER átvitt értelemben egyrészt egy hatékony, célravezető vidékfejlesztési filozófiát, vezérelvet jelent, másrészt, pedig egy vezető erő létét feltételező programot. Vezető erőre azért van szükség, mert segítségével a helyi társadalom mozgósítható, cselekvésre ösztönözhető, a helyi szereplők kapcsolatai, tevékenysége szervezhető, ezáltal megnő a helyi közösségek cselekvőképessége, ami a LEADER-program megvalósulásának záloga. A szerzők bemutatják az endogénfejlesztés irányzatot, a LEADER kialakulását és térnyerését az európai vidékfejlesztésben, majd a negyedik generációs LEADER-tervezés háttérét, a tervezés folyamatát és annak eredményeit a Hódmezővásárhelyi kistérségben. Tapasztalatuk és vizsgálataik szerint a helyi szereplők aktivitása igen alacsony a kistérségben, ami visszavezethető egy olyan vezető és összetartó erő hiányára, amely meghatározó szerepet játszik a térségi szereplők összekovácsolásában, és képes a kölcsönös előnyök mentén létrejövő és működő társadalmi kooperáció kialakítására. Véleményük szerint ebben főként a települési önkormányzatok és a többcélú kistérségi társulás és a Helyi Akciócsoport összefogása játszhatna jelentős szerepet, de mellettük mindenképpen megemlítendő a közösség-szervező erővel bíró civil szervezetek és vállalkozások is.

5. Mellékletek

5.1 A HVS felülvizsgálat során végzett tevékenységek

A HVS felülvizsgálatának jelenlegi állapotáig az alábbiakban részletezett 8 esemény került megrendezésre az Akciócsoport által:

1. esemény: 2011. február 18. – HVS felülvizsgálatának indító megbeszélése – az eseményen részt vett 10 fő

2. esemény: 2011. február 13. – Tervezői csoport egyeztető ülése (téma: jövőkép, helyzetelemzés) – az eseményen részt vett 9 fő
3. esemény: 2011. február 28. – Székkutas-Vidékfejlesztési Fórum – az eseményen részt vett 17 fő
4. esemény: 2011. március 01. – Mártély-Vidékfejlesztési Fórum – az eseményen részt vett 9 fő
5. esemény: 2011. március 01. – Mindszent-Vidékfejlesztési Fórum – az eseményen részt vett 7 fő
6. esemény: 2011. március 03. – Hódmezővásárhely-Vidékfejlesztési Fórum – az eseményen részt vett 7 fő
7. esemény: 2011. március 10. – Tervezői csoport egyeztető ülése (téma: fő célkitűzések meghatározása) – az eseményen részt vett 6 fő
8. esemény: 2011. március 10. – Elnökségi ülés – A véglegesített HVS első szakaszának elfogadása – az eseményen részt vett 5 fő

5.2 Pénzügyi táblázatok, forrásallokáció

5.3 A nyilvánossági intézkedésekre vonatkozó igazoló dokumentumok

5.4 Térképek (a térség természeti, egyéb adottságait bemutató térképek)

5.5 Táblázatok (statisztikai adatok összefoglaló táblázatai)

5.6 A térségre vonatkozó egyéb stratégiák listája

5.7 Fenntarthatósági alapelvek